

Poznámky k revisi občanského zákoníka.

Jaromír Sedláček.

Předkládáje veřejnosti svoje poznámky, činím tak z toho důvodu, abych upozornil čtenáře tohoto Časopisu na změny, které má doznati obecný zákoník občanský. Jde nyní o část, jejímž referentem byl prof. Dr. Jan Krčmář. Referát jeho otisknutý v Právniku 1920 a 1921 je velkou a vážnou vědeckou prací. Pilně snesl nejnovější názory na sporné partie občanského zákona, snažil se býti jim práv. Jest jen litovati, že volena byla forma poněkud málo přehledná. Mám-li v tom nebo v onom směru odchylný názor od referenta, nechci tím nikterak upíratí vysoké hodnoty práce Krčmářovy. Referent i komise předložili svoji práci k diskusi českému právníctvu. Při velikém významu revise občanského zákoníka je tím dána českému právníctvu povinnost podjati se této diskuse. Chci těmito skromnými svými poznámkami přispěti k diskusi, jsa si plně vědom relativní hodnoty jejich.

I. Obecná ustanovení o smlouvách obligacních.

1. Omyl.

§ 870. Redakce navrhuje ponechati ustanovení toto beze změny, ač jde o zřejmě nepřesnou dikci, proto navrhuje, aby přídavné jméno »nespravedlivá« bylo doplněno podstatným jménem »hrozba«. Nechceme se sice pouštět do filosofických výkladů, ale myslíme si, že obrat »státi ve smlouvě« bylo by lépe nahraditi obratem »není smlouvou vázán«.

§ 871.*) Výraz »vorzüglich« je přeložiti výrazem »obzvláště« a ne výrazem »vůbec«, poněvadž zákon chce zdůrazniti závažnost a speciálnost projevu, ale obrat »vůbec« míří na povšechný projev, tedy na opak toho, co dosud zákon ustanovoval.

2. Obrat »und erklärt wurde« je zásadní povahy, neboť základem nauky o právním jednání je projev vůle a nikoliv vnitřní vůle.

*) Navržený text: Jestliže jedna strana byla uvedena v omyl stranou druhou a omyl se týká věci hlavní nebo podstatných vlastností, k nimž se úmysl vůbec nesl, nevzejde pro onu závazek. Stejně platí, jestliže druhá strana o omylu věděla nebo omyl musila zřejmě seznati z okolností, nebo vysvětlil-li se omyl ještě včas. Projevu, při kterém se sběhl omyl, se rovná projev nesprávně vyřízený osobou nebo ústavem, jichž bylo užito k vyřízení.

Občanský zákoník všeobecně neustanovuje o právních jednáních — což je právě předností jeho, — ale v jednotlivých ustanoveních máme velmi cenné poukazy, které nám umožňují konstrukci skutkové podstaty právního jednání. Právě § 871. je v tomto směru velmi důležitý, neboť zdůrazňuje, že záleží na projevu a ne na tom, co si projevující při tom myslí. Tato okolnost je důležitá, poněvadž psychologické konstrukci omylu odnímá možnost, aby zaváděla interpretaci předpisů o omylu na nesprávné cesty. Nehledě však k tomuto více teoretickému zájmu, je ustanovení toto též praktické důležitosti, neboť vedle obratu »vorzüglich« zdůrazňuje, že projev vůle musí býti do té míry jasný, že není pochybnosti, že právní jednání buď co do povinnosti, anebo co do předmětu povinnosti bude uzavřeno tak, jak projevující chce, anebo že vůbec uzavřeno nebude. Slova »worauf die Absicht vorzüglich gerichtet und erklärt wurde« determinují pojem »Hauptsache oder eine wesentliche Beschaffenheit derselben betrifft«, čili jinými slovy, jen to je podstatnou náležitostí smlouvy, co podle pořádného obchodu za podstatnou náležitost označujeme (§ 914.), jestliže strana projevující kladla zřejmě a zjevně na ni takovou váhu, že bez této náležitosti by smlouvu neuzavřela, což redakce správně v důvodech uvádí pod čís. 3. —

Občanský zákoník klade důraz na zřejmost a zjevnost projevu, a chrání tím smlouvy před úhlavním předstíráním, že se sběhl omyl. Redakce namítá, že se obrat »und erklärt wurde« nesnáší s využitím omylu, ale sama musí uznati, že strana projev přijímající »omyl musela zřejmě seznati z okolnosti«, t. j. musel projev vůle býti do té míry určitý, že není žádné pochybnosti o jeho obsahu. Vynechá-li se obrat »und erklärt wurde«, nabývá tím i obrat »offenbar auffallen musste« jiného zbarvení, neboť pak žádá se na druhém kontrahentu zvýšené bedlivosti, což není v intencích redakce, jak plyne z č. 4. poznámek k § 871.

3. Velmi vhodná je připojená třetí věta nově připojená o omylu způsobeném poslem.

4. Revidovaný překlad, ač částečně restituuje starý text § 871., (druhá strana uvedla stranu jednající v omyl) ale nechce ustanoviti, že omyl musil býti způsoben »durch falsche Angaben« a uvádí důvody stejné jako důvodová zpráva subkomise panské sněmovny (str. 134, 135). Než domníváme se, že důvody tyto jsou jen částečně přesvědčivé. Je pravda, že obrat »falsche Angaben« svádí k tomu, že zde jde o podvod (tak na př. různá rozhodnutí, srov. K a š p á r e k, Uzavření pojišťovací smlouvy), ale tato nepřistojnost dá se odčiniti tím, že obrat tento nahradíme příhodnějším obratem »nesprávné údaje« (H e r r m a n n - O t a v s k ý, Právník, 1907, str. 94). Zde každá pochybnost o nutnosti viny je vyloučena a je zřejmo, že jde o objektivně nesprávné projevy strany druhé. Obrat »nesprávné údaje«

velmi ostře vymezuje, jakým způsobem musil býti druhou smluvní stranou způsoben. Obava, že nesrovnává se tato dikce s využitím omylu, není důvodná, poněvadž první věta § 871. jedná o způsobení omylu stranou druhou a teprve věta druhá míří na využitkování omylu, proto nějaká záměna není při správném usuzování myslitelná. Proto přimlouvám se za to, aby první věta zněla takto: Jestliže jedna strana byla uvedena v omyl stranou druhou nesprávnými údaji a omyl se týká věci hlavní nebo podstatných vlastností, k nimž úmysl obzvláště se nesl a projeven byl, nevzejde pro onu závazek.

§ 878. Důvody redakční dotýkají se otázky, co může býti předmětem obligace, otázka tato řešena je v §§ 285.—306. v ten rozum, že může to býti jen hodnota majetková, t. j. kterýkoliv předmět redukovaný na hodnotu majetkovou. Zda se tak při právním jednání stalo, je věcí interpretace právního jednání, nestalo-li se tak, nespadá ono jednání pod ustanovení druhé a třetí části občanského práva. Zda možno toto jednání posuzovati jako právní jednání podle první části občanského zákoníka, či podle jiných předpisů, je pro výklad § 878. irelevantní. Omezuje se tedy ustanovení o smlouvách podle druhé části občanského zákoníka jen na ony, které mají za předmět plnění hodnotu majetkovou.

2. Abstraktní smlouvy.

§ 880. a). Osnova řeší starou otázku, zda přípustny jsou smlouvy abstraktní podle našeho práva občanského.

Rakouský občanský zákoník nezmiňoval se o této otázce ani přímo, ani nepřímo. Francouzský code civil (čl. 1131—33) a jeho románská zpracování připouštěl abstraktní smlouvy (podle interpretace písemné uznání dluhu, srov. Planiol Traité élémentaire de droit civil, II. sv., čís. 1043 a násl.), podobně řeší problém tento něm. zák. občanský (§ 780.) zřejmě pod vlivem Bárovým a švýcarský obligační zákon (čl. 17). Je tedy vítati, že osnova zaujímá k této otázce stanovisko a otázku tuto řeší.

Osnova navrhuje tento text: »Kdo žaluje ze smlouvy neudávající jejích důvodů (smlouvy abstraktní), nechť dokáže nejen, že smlouva se stala, nýbrž i její důvod, pokud nejde o smlouvy abstraktní, upravené zvláštními ustanoveními«. Této formulaci bylo by vytknouti předem to, co vytýká Planiol čl. 1132. C. c., totiž že ustanovení tak, jak je formulováno, je příliš neurčité a že patrně dopadá jen na zavazující písemná prohlášení, která nejsou blíže individualisována. Ale dále možno namítati, že výraz »smlouva abstraktní« užívá se ve dvojím smyslu, jednak jako ve významu pouhého tvrzení, že žalovaný je to a to povinen, aniž povinnost tuto žalobce individualisuje, t. j., aniž stanoví její specifický znak, jímž se liší od

jiných povinností, majících třeba stejný předmět (na př. dluh 1.000 Kč), jednak jako závazku, který je jiným způsobem individualisován než tak zvaným důvodem. Stejný název užitý ve dvojném významu v témže paragrafu může sváděti k omylu.

Další pochybnost máme, zda dostačí říci, že žalobce musí udati »důvod«, pokud nejde o smlouvu abstraktní. Obrat »důvod« je brachylogickým výrazem a není proto proti němu zásadních námitek. Otázka je však, zda ten i onen bude tomuto obratu stejně rozuměti? Přehlédneme-li literární zpracování této otázky, shledáváme, že není zde úplně jasnosti. Zpravidla myslí se na příčinu ve smyslu přírodního zákona, ale tato cesta je meschúdná a proto jsou nuceni spisovatelé k různým kompromisům s hlediskem právním, aniž své kausální hledisko opouštějí. Tím, že formulují právní povinnosti jako účel normy, daří se jim to aspoň potud, že nomenklatura zachovává zdání jednotnosti, ovšem za cenu synkretismu. Účel ve smyslu právní povinnosti pojmá se ve smyslu toho, co chtějí strany onou smlouvou dosáhnouti a přechází se tak do nekonečné řady příčin, které beztravně nemůžeme izolovati a proto nutně pojem takto konstruovaný bude plynulý a nedá nám to, co právě potřebujeme, totiž přesné určení závazku.

Pod názvem důvodu smlouvy obligační skrývá se dvojný pojem, jednak skutková podstata té které smlouvy, jednak vztah závazku strany jedné ke straně druhé. (Klingmüller, Begriff des Rechtsgrundes, Thurn, Allgemeinheit des bürgerlichen Rechts, III. sv., str. 63 a násl., Ehrenzweig, Obl. Recht, § 317. I. Planol, Droit civil, II., čís. 1043, Hasenöhr, Obl. Recht, I., str. 364, nejnověji Capitant, La cause des obligations.) V prvním případě mluvíme o t. zv. objektivní kause, ale na ní vidíme, že i při tak zv. abstraktní smlouvě musí žalobce dokázati příslušnou skutkovou podstatu, t. j. objektivní kausu; žaluje-li někdo ze směnce 1.000 Kč, musí dokázati, že žalovaný se na směnce určité zavazujícírn způsobem podepsal. Není tedy tak zv. objektivní kausa rozdělovacím znaménkem mezi smlouvami kausálními a abstraktními.

Zbývá tudíž druhý pojem kausy, již se říká kausa ve smyslu subjektivním. Zde možno kausu konstruovati tak, že jedna strana se zavazuje (po př. současně plní, jako při kontraktech reálných), aby získala závazek strany druhé, anebo nemá býti získán tento vzájemný závazek. To, myslím, je jádro všech učení o »causa debendi«, když si odmyslíme různé názvosloví a synkretické přebíhání do kausalismu přírodovědy. Uvědomíme-li si toto, odliši se nám causa debendi velmi ostře od motivu, aniž musíme činiti nepřipustná rozlišení v duševní činnosti smluvníků. Redukovali jsme kausa též na základní pojem závazku a nemusíme sahati k umělým někdy výkladům.

Z legislativního hlediska bylo by snad vhodné i v zákonném textu řádně stanoviti, že důvodem míní se tato kausa v subjektivním

smyslu a že soudce nemá uvažovati o tom, k jakému účelu strana jedna neb druhá onu smlouvu uzavírala. Byl-li by onen účel pro uzavření smlouvy škodlivý, musí to z obsahu smluvního býti patrné. Na tento případ dopadá § 879. (začátek), takže § 880. a) může býti věnován jen otázce subjektivní kausy. Zde právě osnova ponechává nás v pochybnostech, co míní slovem »důvod«, neboť v dalším textu (marg. rubr. a § 901.) užívá osnova slova »důvod« ve významu pohůtky. Mělo-li by míti slovo »důvod« stejný význam též v § 880. a), značilo by to nejen hluboký rozpor s § 901., kde »důvod« má býti zpravidla nerozhodný a prokazován býti nemusí. Ale i kdybychom rozpor ten překlenuli interpretací, přece myslím, že neurčité slovo »důvod« v tomto ustanovení způsobilo by nejistotu, což vlastně tento paragraf ustanovuje; při principiálním jeho významu znamenalo by to nejistotu právní, která by se jen těžko odstraňovala praxí. Ve formulaci dlužno však vytknouti, že strany jen projeví-li úmysl tím neb oním způsobem se vázati, zda závazky jsou dány, musí usouditi soudce již sám.

Vzhledem k řečenému navrhuji tuto stylisaci: »Kdo žaluje ze smlouvy, nechť dokáže, nejen že se smlouva stala, nýbrž i důvod smlouvy, t. j., zda se smluvníci měli vzájemně touto smlouvou zavázati, či zda má býti zavázán pouze smluvník jeden, pokud zákon výslovně nestanoví, že žalobce důvod dokázati nemusí (smlouvy abstraktní).«*) S takto formulovanou kausalitou vystačíme pro smlouvy obligacionní, uvedené v druhém dílu obč. zák. v části nadepsané »o osobních právech k věcem«. Přiznávám, že takto formulovaný »důvod« neodpovídá důvodu smlouvy věcné a důvodům právních jednání uvedených v třetím dílu obč. zák., ale na ty § 880a) nedopadá a právě systematiku obč. zák. při jeho revisi si musíme uvědomiti a ne libovolně ji přeskupovati, jak s některých stran bylo navrhováno.

3. Solidární závazky.

§ 891.*) Osnova řeší otázku v literatuře i praxi často projednávanou, zda totiž prodlení a zavinění jednoho solidárního dlužníka jde na vrub i ostatním dlužníkům. Otázka tato narážela na obtíže stylisace § 891. (jeden za všechny a všichni za jednoho), ale spočívala i

*) Podobné ustanovení má Indian Contract Act z r. 1872. Slov. A d i s o n, Law of Contracts, str. 2. a násl.

*) Navržený text: Slíbí-li více osob totéž plnění rukou společnou a nerozdílnou tak, že se výslovně zavazují jeden za všechny a všichni za jednoho, dluhuje, ač nesluší-li takový slib mimo zvláštní úmluvu vykládati jako vzájemné zaručení, každá z nich celé plnění. Věřitel pak má toho vůli, žádati celou věc nebo podíly, které si zvolí, buď na všech spoludlužnících, nebo na některých, anebo žádati celou věc na spoludlužníku jediném. I když byl již věřitel podal žalobu, má právo volby. A když jej byl ten či onen ze spoludlužníků uspokojil jen z části, může pohledávati zbytek na ostatních.

v nejasném vztahu tohoto ustanovení k § 1303. (srv. E h r e n z w e i g, Oblig. Recht, str. 94). Osnova řeší tuto kontroverzi způsobem v praxi i teorii panujícím, totiž negativně tím, že upravuje první větu takto: »Slíbí-li více osob totéž plnění rukou společnou a nerozdílnou tak, že se výslovně zavazují jeden za všechny a všichni za jednoho, dluhuje, ač nesluší-li takový slib mirno zvláštní úmluvu vykládati jako vzájemné zaručení, každá z nich celé plnění.« Elegantní tato stylisace nabyta by snad větší jasnosti kdyby za slovy »vzájemné zaručení« citován byl § 1303.; tím by vzájemný vztah těchto dvou ustanovení byl jasně stanoven (srov. S c h e y, Festschrift zur Jahrhundertfeier des ABGB. I., str. 513).

2. Třetí věta upravena ve smyslu výkladů T i l s c h o v ý c h (Einfluss, § 891.), že věřitel i po podání má právo volby.

§ 892. 1. Otázka by byla, zda snad v § 891. nebo § 892 neměla by se řešiti též otázka prodlení věřitelova. Myslím, že toho není třeba, neboť při aktivní solidaritě, dokud jeden z věřitelů nepožádal za splnění, má dlužník volnost plniti jednomu nebo druhému z věřitelů. Nabídne-li dlužník plnění a věřitel dotyčný nespolupůsobí, aby dlužník mohl plniti (§ 1419.), octne se dotyčný věřitel v prodlení a dlužník má na vůli buď využítkovati prodlení věřitelova aneb nabídnouti plnění jinému věřiteli. (H a s e n ö h r l, Obligationenrecht, I., str. 138.) Může se proto odvolávati na náhodu, která věc stihla (§ 1311.) i vůči ostatním věřitelům. Nabídne-li plnění jinému věřiteli, nemůže se na prodlení prvního věřitele odvolávati. Není tedy třeba zvláště ustanovovati o tomto případě, jak činí něm. obč. zák. v § 429.

2. Pokud jde o pasivní solidaritu, je otázka vyřešena § 893., z něhož souditi jest, že prodlení věřitelovo týká se jen toho dlužníka, který plnění nabídl, a netýká se ostatních dlužníků. (H a s e n ö h r l, I., 144.) V tom směru odchyluje se tedy naše právo od práva německého (§ 424. něm. obč. zák.).

3. O koncentraci pohledávky v osobě jednoho věřitele viz výklady k §§ 893., 894., čís. 2.

§§ 893., 894. 1. V ustanoveních těchto je nevyřešená kontroverza, kterých právních skutečností je zapotřebí, aby solidární závazek byl zrušen. Jde zde předem o pasivní solidaritu. Ze souvislosti § 893. s § 896. jde na jevo, že solidární závazek je splněn, bylo-li plněno to co se plniti mělo, anebo dostal-li věřitel hodnotu toho od jednoho dlužníka (arg. slova »befriediget worden ist« a »ein Mitschuldner, welcher die ganze Schuld aus dem Seinigen abgetragen hat«). Důvodová zpráva osnovy (str. 11.) imenuje to objektivní skutečností. Jde nyní o ostatní skutečnosti dluh rušící. Zdá se, že důvody osnovy považují náhodnou nemožnost plnění jednoho dlužníka za skutečnost objektivní, která spadá pod § 983. Než mínění toto není správné, neboť otázka nemožnosti řešena je v revidovaném

§ 891. tím způsobem, že nemožnost plnění týká se jen dotyčného dlužníka. Jsme k tomu závěru oprávněni, neboť § 891. je nyní tak stylisován, že dopadá na oba případy (srov. čl. 1205 Code civil).

Jiné případy jsou: konfuse, promlčení a liberatorní právní jednání (novace, prominutí dluhu, smír). Případy jsou velmi rozdílné, neboť jde zde jednak o zrušení dluhu *ipso jure*, jednak o zrušení projevem vůle věřitelovy. Osnova řeší otázku tuto tím způsobem, že navrhuje stylistickou změnu § 894. v ten rozum: »Smluví-li spoludlužník s věřitelem obtížnější podmínky, nezpůsobí tím újmy ostatním, a úlevy a osvobození, jež svědčí jednomu ze spoludlužníků pro osobu jeho, neprospívají ostatním«. Tím dopadá nový text též na případy zrušení dluhu *ipso jure*, ale řeší též otázku, pokud skutečností tyto mohou prospěti všem spoludlužníkům.

Další otázka je, nebylo-li by bývalo výhodnější odchýliti se od dosavadního textu §§ 893., 894. a přikloniti se k jasnějšímu řešení švýcarského práva obligačního (čl. 147.) a vytknouti, že ve prospěch všech dlužníků působí uspokojení věřitele, k čemuž nutno čítati též kompensaci, ostatní způsoby liberatorní působí pak buď ve prospěch jen jednoho spoludlužníka, anebo všech, podle okolností a povahy závazku.

2. Osnova neřeší však otázku zrušení solidární obligace při aktivní solidaritě. Kontroversa je i zde, neboť § 892. a § 893. dávají možnost dvojího řešení (srov. různé řešení konfuse u *H a s e n ö h r l a I.*, 165, *K r a s n o p o l s k é h o* Oblig. Recht, str. 15, na straně jedné, a *E h r e n z w e i g a*, Oblig. Recht, str. 96, na straně druhé). Jde o vyřešení poměru mezi koncem § 892. (»je dlužník povinen plniti celek tomu z věřitelů, kdo ho nejprve požádá«) a koncem § 893. (»a jakmile dlužník uspokojil zcela jednoho ze spoluvěřitelů, nemohou ostatní pohledávati nic«). Oba případy dopadají na placení (§ 1412.), pak na plnění na místě placení (§ 1414.), ale při kompensaci máme již pochybnosti. Naproti tomu nevíme, jak máme posouditi prominutí dluhu novaci, narovnání. V literatuře panuje názor, že koncentrace pohledávky u jednoho věřitele nastává, když věřitel tento svoji pohledávku zažaloval (odchylně od § 428. něm. obč. zák., srov. čl. 150. švýc. oblig. práva, čl. 1198. Code civil); vzhledem k tomu však, že dlužníku přísluší volba mezi věřiteli, myslím, že tato volba je mu vzata, jakmile jeden z věřitelů požádal o plnění (tomu odpovídá zřejmě i obrat »Kdo ho nejprve požádá«, srov. k tomu odchylná ustanovení švýcarského a francouzského práva výše citovaná) a že koncentrace nastává právě tímto požádáním mimosoudním, anebo podáním žaloby (a tím, co se jí podle procesního řádu rovná). Připustíme-li mimosoudní požádání věřitelovo, musíme uznati důsledně za dostačující i reální nabídku plnění se strany dlužníkovy, aby se koncentrovala pohledávka v osobě jediného věřitele. Dlužníku ovšem není vzata možnost, aby plnil jinému věřiteli, odmítne-li onen přijmouti (viz výše).

Domluví-li se dlužník s věřitelem, že obligace má býti jiným způsobem zrušena, dotýká se to právě ostatních věřitelů, neboť tímto liberatorním jednáním koncentrovala se pohledávka u jednoho věřitele, aby z vůle jeho zamikla. Je proto ustanovení § 893. o aktivní legitimaci vzhledem na ustanovení § 892. poněkud úzké a snad odporučovalo by se změnit § 893. v ten rozum, že by se vypustilo ustanovení o aktivní solidaritě. Tak, jak ustanovení tato jsou nyní formulována, zavádají příčinu k pochybnostem, zda nemohl by druhý věřitel opětně žalovati, když první věřitel z jakéhokoli titulu nechce provésti exekuci kondemnačního rozsudku. Tím věc velmi by se komplikovala a dlužníku způsobovány byly zbytečné útraty. (Srov. Krasnopolski, str. 16.) Ve spojení s těmito úvahami naskytá se otázka, zda neměla by se myšlenka tato vyjádřiti jasněji též v § 892., když by se k paragrafu tomu připojila slova: »nebo komu dlužník plniti počne«. Tento obrat dopadá podle našeho mínění též na reálnou ofertu dlužníkovu plnění. Snad provedení této myšlenky dávalo by lepší soulad s § 918. a násl. než dosavadní ustanovení. Tím by otázka prodlení věřitelova byla řešena v ten rozum, že dlužník nemohl by nabídnouti plnění dalším věřitelům. Má tedy obě řešení jisté nedostatky a praktické úvahy mohou rozhodnouti, které z obou řešení bylo by účelnější.

§ 896.*) V otázce regresu na solidární spoludlužníky podává revidovaný text jasnější odpověď než textování dosavadní. Hned prvá věta jasně vyjadřuje, že věřiteli musela býti jeho pohledávka zaplacená a že regres je dán jen tehdy, není-li vyloučen zvláštním právním poměrem vůbec, dále, že postihová kvota je stejná pro všechny spoludlužníky, není-li dán ze zvláštního důvodu poměr jiný. Stylistická první věty odlišuje se tento regresní nárok od subrogačního nároku podle §§ 1358., 1422. Pochybnost mohla by vzniknouti, zda obratem »zaplatí« míní se i plnění na místě placení a kompenzace, ale správnou interpretací pochybnost taková se úplně odstraní a není proto třeba stylisticky měniti. Podobně je naprosto souhlasiti se stylisticky druhé a třetí věty.

4. Vedlejší ustanovení při smlouvách.

§§ 897.—901. 1. Ustanovení tato označuje komise jako prozatímní, poněvadž nebylo komisi známo, jak upraveny budou §§ 696. až 701., vzhledem k tomu, že tato ustanovení měněna meritorně nebyla (srov. Revisi obč. zák., skupina práva dědického, str. 47), dluž-

*) Navrhovaný text: Spoludlužník rukou společnou a nerozdílnou, který zaplatil celý dluh ze svého, jest oprávněn žádati na ostatních náhradu, a to rovným dílem, pokud není mezi nimi jiného právního poměru. Byl-li některý z nich nezpůsobilý se zavázati nebo není-li s to, aby svému závazku učinil dosti, rozdělí se jeho podíl mezi ostatní. Byl-li některý ze spoludlužníků zproštěn dluhu, nemůže to ostatním při pohledávání býti na újmu (§ 894.).

no textování §§ 897.—901. aspoň prozatím považovati za definitivní. Změny §§ 897.—900. jsou nepatrné, rázu jen stylistického, které na obsahu také ničeho nemění. S tím dlužno souhlasiti, neboť ani v teorii ani v praxi nevyskytly se vážnější pochybnosti.

2. V marginální rubrice k § 901. bylo by snad lépe přeložiti výraz »Beweggrund« výrazem »pohnutka«, než výrazem »důvod«, jak navrhuje osnova. Výrazem »důvod« označujeme též tak zv. kausu smlouvy, kdežto v § 901. mní se obratem »Beweggrund oder Endzweck« naznačiti představu, která byla motivem k jednání, tedy příčinu jednání, tato příčina spočívá pak v představě toho, k čemu má býti ono prostředkem. Vše to je však něco mimo smlouvu se nalezájícího a proto bude snad vhodno, když označíme tyto skutečnosti též jiným názvem než to, co nazýváme kausou smlouvy. Jsou sice pochybnosti, zda je přípustno úplně rozlišiti mezi kausou a motivem smlouvy, ale vzhledem na navrhované ustanovení § 880. a) a § 901. myslím, že je to nezbytno.

§§ 912., 913. Bylo by uvážiti, zda tato ustanovení neměla by býti vynechána. Ještě § 913. má svůj dobrý smysl, neboť ustanovuje, že z titulu smlouvy obligační nemá nikdo nároku na vedlejší příslušenství (nejmňe plody a úroky), kdežto při revindikaci rozhoduje, zda žalovaný byl dobré či zlé víry; naproti § 912. má jen význam, že stanoví vedlejší příslušenství a tím blíže vysvětluje ustanovení § 913. Doslov § 912., jak důvody osnovy správně podotýkají, je neutrální, odkazuje k jiným předpisům, aniž zvláštních povinností stanoví; ale doslov takový je nebezpečný potud, že možno pojímati takové místo jako ustanovení zvláštních povinností, najmňe pokud se týče nároku na náhradu škody, obzvláště při dosavadním a navrhovaném textování: »náhrada způsobené škody nebo toho, co druhému na tom záleží, že dluh nebyl náležitě splněn«. Zde vypadá to tak, jakoby obrat »náhrada škody« odkazoval ke 30. hlavě II. dílu, kdežto »náhrada toho, co druhému na tom záleží, že dluh nebyl náležitě splněn«, je nárok samostatný, založený § 912. a to bez ohledu na zavinění. Měly-li by se §§ 912., 913. zachovati z důvodů legislativní techniky, bylo by aspoň nutno vypustiti ustanovení o interese, poněvadž otázka, zda a pokud jest plniti interese, řešena je v 30. hlavě II. dílu a dostačí, odkáže-li se pouze na tuto hlavu obratem »náhrada škody«, aniž se dává vedle toho ještě zvláštní způsob náhrady škody.

§§ 913. a—d.*) 1. Osnova správně umísťuje na tomto místě usta-

*) Navrhovaný text §a). Náleží-li někomu úroky (§ 912.), ale není-li určena jejich míra, platí se pět ze sta.

§b). Úroky z úroků lze žádati, byly-li výslovně vymíněny; mimo to lze žádati úroky z dospělých úroků zažalovaných, a to ode dne, kdy byla doručena žaloba. Není-li o výši úroků z úroků nic ujednáno, platí ustanovení paragrafu předešlého.

novení o úrocích, ovšem již tím, že rozlišuje úroky za úvěr a jako náhradu naznačuje, že nejde jen o vedlejší úmluvu smluvní. Tento systematický nedostatek není však na újmu srozumitelnosti těchto ustanovení a proto není také legislativním poklesem.

2. Osnova přejímná celkem ustanovení zák. ze dne 14. června 1868, č. 62 ř. z., a zák. ze dne 15. května 1885, č. 77 ř. z., ale vyjadřuje se přesněji o splatnosti úroků a zařazuje do této části též ustanovení § 1335, které se sem úplně hodí.

5. Výklad smluv.

§§ 914.—916. 1. Marginální rubrika k §§ 914.—916. nemá mít pořadové číslo, neboť je rubrikou samostatnou, koordinovanou rubricou »Vedlejší ustanovení při smlouvách«, a nikoliv zvláštním případem vedlejších smluvních ustanovení.

2. Zdá se nám, že rčení »ve srozumění«, jak překládá osnova výraz »mit Einverständniss«, je poněkud úzký, neboť dostačí, že druhá osoba o tom ví (srov. § 871.), že jde o simulaci, a proto bych předkládal k úvaze, zda snad nebylo by vhodnější obrát tento nahraditi výrazem »s vědomím«.

3. Osnova správně mahrazuje obrat oboustranné smlouvy (§ 915.) výrazem »úplatné smlouvy«.

6. Všeobecná ustanovení o úplatných smlouvách.

1. Jest nesporno, že ustanovení §§ 918.—935. náležejí do kapitoly o plnění, neboť ustanovují o vadách plnění smluv úplatných. Tomuto legislativnímu postulátu mohlo by se snadno vyhověti, kdyby obč. zákon měl takový systém, jako má švýcarské obligační právo. Občanský zákoník shrnuje však ustanovení o náhradě škody, ať je to pro delikt, anebo pro zaviněné vadné plnění smluvních závazků, v jedinou kapitolu 30. Je sice pravda, že mnohý teoretický i praktický důvod svědčí pro systematiku 30. kapitoly, ale na druhé straně máme potíže s umístěním ostatních ustanovení o vadném plnění.

Občanský zákoník umísťuje část těchto ustanovení do kapitoly 17. II. dílu, a to ty, které mají vliv i na obligační smlouvu. Skutečně ustanovení §§ 934., 935. náleží sem bezesporně, o ostatních může býti spor, který nanejvýš může býti zásadního významu pro správné pochopení ustanovení o správě. Je zde jedna z potíží, které se nedají lehce odstraniti. Nemá-li se však měniti základní kostra obč. zákoníka, domníváme se, že nelze než ponechat §§ 918.—935. na dosavadním místě.

§c). O tom, kdy mají býti úroky placeny, rozhoduje úmluva. Není-li takové úmluvy, jest úroky splatiti s hlavním dluhem a je-li hlavní dluh splatný později než za rok, ročně pozadu.

§d). Dal-li věřitel, dlužníka soudem neupomenuv, úrokům vzrůsti, až činí tolik, co hlavní dluh, pomine právo žádati z jistiny další úroky. Ode dne však, kterého podá žalobu, může žádati další úroky.

2. Bylo by snad uvážiti, zda ustanovení § 1052. nemělo by se umístiti v této části, ovšem týká se vzájemných vůbec a nikoliv jen smluv úplatných. Ustanovení to patří do všeobecné části ustanovení o smlouvách. Snad mohlo by se umístiti za § 916., ale ustanovení to muselo by obdržeti samostatnou marg. rubriku (snad »Splnění vzájemných smluv«), aby bylo patrné, že nejde o pravidlo vykládací.

§ 917. Důvody, které uvádí komise pro zachování § 917. jsou úplně přesvědčivé, jen dodal bych k tomu, že podobné ustanovení je zachováti nejen prozatím, ale vůbec, poněvadž neměli bychom nijak ohraničeny smlouvy úplatné, které tvoří skoro nejdůležitější typ smluv vůbec. Kapitulu o smlouvě služební, kde zmiňoval se občanský zákoník původně o t. zv. innominátních kontraktech nepovažujeme za vhodné místo, poněvadž náš řád buduje v zásadě všeobecné závaznosti smluv, kapitoly pak 18. až 29. uvádějí jen jednotlivé typy smluv, ale stranám je volno uzavíratí smlouvy i jiných typů anebo v zákoně uvedené typy kombinací měniti v nové typy. Spory o ohraničení jednotlivých typů smluvních jsou dnes mnohem menšího významu než v římském právu. Právě dnešní doba vyžaduje, aby v obč. zák. liberálně popřáno bylo tvoření nových typů smluvních a proto nebylo by vhodné, odkázati na možnost nových typů úplatných smluv v kapitole o smlouvě námezdní.

§ 918. 1. Důvodová zpráva komise podává námět několika velmi závažných kontroversí mezi ustanovením § 918. a 30. hlavou a § 922. a násl. Je skutečně přiznati, že redaktoři nynějšího znění § 918. měli více před očima reformu německého obč. zák. než reformu našeho obč. zák. (srov. zprávu subkomise panské sněmovny str. 163). Zásadní rozdíl mezi naším právem a německým občanským právem spočívá v tom, že správa má podle našeho práva místo u všech úplatných smluv, kdežto v německém právu vyskytuje se hlavně jen u smlouvy trhové (nehledě k jiným podřadným ustanovením). Tímto přehlednutím redaktorů novely k obč. zákoníku bylo ustanovení § 918. velmi komplikováno. Toto ustanovení dopadá na tyto případy:

- a) smlouva nebyla splněna v udaný čas na patřičném místě.
- b) smlouva nebyla řádně splněna.

V obou případech musíme rozeznávatí mezi plněním pozitivním a negativním, čili tak zv. negativním a pozitivním porušením povinností (srov. *Lenhoff*, *Zentralblatt* 35, str. 189.*). A tu si uvědomujeme, že v případě b), jde-li o plnění pozitivní, konkuruje toto ustanovení se správou (srov. *Ehrenzweig*, *Obl. Recht*, str. 194). Nejde nám o výklad *de lege lata*, ale o novou úpravu zákonou, která musí i každé zdání antimonie odstraniti. Přiznáváme se, že postavení naše je těžké, máme-li ponechati správu jako in-

*) Původcem tohoto učení je praktik Herrmann Staub. Učení vzniklo r. 1904. Srov. *Hedemann*, *Schuldrecht des B.-G.-B.*

stitut společný všem úplatným smlouvám, neboť musíme úzkostlivě dbáti zásadního rozdílu mezi naším právem a právem cizím.

2. Příklad a) je prostý případ prodlení dlužníkovy, které rozlišujeme v prodlení objektivní a subjektivní. Máme částečně prodlení upraveno jak v §§ 918.—921., tak 1334. a násl., tak 1413. a násl. 1447. Ex professo mluví se o prodlení v §§ 1334. a násl. a proto je sporno, zda zná naše právo i objektivní prodlení, t. j. zda nezaviněné prodlení má nějaké právní účinky. Dokud nebyl reformován § 919., otázka objektivního prodlení neměla významu, ale právě nyní po reformě máme pochybnosti, zda můžeme § 918. vztahovati jen na prodlení subjektivní anebo též na prodlení objektivní. Otázka není řešena s naprostou jasností a jen z textu § 921. oklikou můžeme konstatovati, že věřitel může odstoupiti od smlouvy, octl-li se dlužník objektivně v prodlení. V tom směru pochybnosti komise a reformní její náměty jsou zcela na místě.

Komise navrhuje upravití případ prodlení dlužníkovy takto: »Nesplní-li jedna strana buď vůbec nebo v náležitě době, na náležitém místě...« Tím restituje původní text § 919., ovšem za podmínek valně rozdílných. Komise rozeznává dva případy:

a) dlužník měl plniti, ale neplnil,

β) dlužník sice plnění nabídl, ale ne v náležitou dobu nebo ne na náležitém místě.

Tím se však problém posunuje, neboť nastává nyní spor, zda účinky § 918. nastávají jen tehdy, když věřitel plnění jinak bezvadně přijal na nenáležitém místě nebo nenáležité době. Touto formulací domnívám se, ostřeji vystupuje antinomie k § 1413., 1414., která se řeší poměrně lehce, totiž tak, že přijetí plnění je placením ve smyslu §§ 1413., 1414., tedy že nenastávají účinky § 918.; nepřijme-li věřitel plnění, není smlouva po rozumu § 1413. vůbec splněna a máme dán případ a). Text § 110., III. novely prostě vypočítal případy prodlení, které vyjadřoval negativně v ten rozum, že dlužník se octne v prodlení, jakmile nesplní svoji povinnost v náležitý čas a na náležitém místě. Komise však pozměněnou stylisací vnáší do této negativní konstrukce též náležitosti pozitivní, což není na prospěch věci. Podle našeho mínění problém mohl by se řešiti snad touto formulací: »Nesplní-li jedna strana s platný dluh« nebo všeobecněji »Nesplní-li jedna strana svoji povinnost již s platnou«. Touto krátkou formulací můžeme vystačiti, poněvadž co do doby máme jasné ustanovení v § 1417. a 904., co do místa platí § 1420., 905. a poněvadž v § 1413. máme vyjádřeno, že plnění se musí státi v náležitý čas a na náležitém místě.

Otázku objektivního a subjektivního prodlení nelze při nynějším uspořádání obč. zák. řešiti přímo, změnití pak systematiku obč. zák. není úkolem revidovaného překladu, a proto upouštíme od jakýchkoliv úvah v tomto směru, ostatně revidovaný text § 921. je značným krokem ku předu.

3. Mnohem obtížnější je druhý případ § 918. totiž, kde jde o plnění vadné. Zde konkurence nastává se správou, ale nesmíme přehlédnouti, že problém můžeme formulovati tak, aby nebylo antinomie mezi § 918. a §§ 922. a násl. Správa dopadá jen na vadné plnění pozitivní čili tak zv. negativní porušení smluvní povinnosti (arg. »Wenn jemand eine Sache auf eine entgeltliche Art einem Andern überlässt«, § 922.), kdežto § 918. dopadá i na vadné negativní plnění, čili tak zv. pozitivní porušení smluvní povinnosti. Ale, jak správně upozorňuje Ehrenzweig (Oblig. Recht, str. 194), nehodí se na tyto případy sankce § 918., neboť při pozitivním porušení nelze porušení odčinití, tedy dodatečné plnění žádati (pro futuro povinnost nebyla porušena), a odstoupiti od smlouvy s položením lhůty nebude zpravidla možné, spíše budou zde případy §§ 919. a 920.

Dále je rozdíl mezi § 918. a § 922. v tom, že § 922. předpokládá, že plnění bylo přijato, kdežto § 918. dopadá na ten případ, že plnění nebylo přijato, ale pak nebylo splněno podle ustanovení § 2413. a proto máme dán případ prodlení dlužníkovy, který je obsažen v námi formulovaném znění počátku tohoto ustanovení. Z těchto důvodů navrhuje, aby slova »anebo tak, jak bylo ujednáno« byla škrtnuta.

4. Konečně se domníváme, že bude snad lépe, omezí-li se §§ 918., 919. pouze na negativní porušení smluvních povinností, kdežto o pozitivních porušeních dáme ustanovení zvláštní v ten rozum, že za § 919. vsuneme nový paragraf tohoto znění:

Měli dlužník povinnost něco opomenouti a nejednal-li podle této povinnosti, může věřitel buď při smlouvě setrvati a žádati náhradu škody způsobené porušením povinností, anebo dlužníku bez odkladu oznámiti, jakmile se o porušení povinnosti dozvěděl, že od smlouvy ustupuje.

Vsunutím před §§ 920., 921. budiž naznačeno, že oba zmíněné paragrafy vztahují se nejen na §§ 918., 919., nýbrž i na tento nový paragraf. (Srov. Mayr, Juristische Blätter, 1908, čís. 39.)

§ 920.*) Jest úplně souhlasiti s formulací první věty »Bude-li splnění zmařeno skutečností, za kterou dlužník odpovídá...«, neboť

*) Navrhovaný text: § 920. Bude-li splnění zmařeno skutečností, za kterou dlužník odpovídá, může druhá strana žádati za náhradu pro nesplnění nebo odstoupiti od smlouvy. Bude-li splnění zmařeno z části, může odstoupiti, když lze usouditi z povahy jednání nebo z účelu známého dlužníkovi, že ona druhá strana na částečném plnění nemá zájmu.

§ 921. O podmínkách a povaze povinnosti k náhradě škody uložené v těchto paragrafech, platí ustanovení obecná (hlava 30.). Odstoupení od smlouvy se nedotýká nároku na náhradu škody, která podle týchž ustanovení má místo. Úplata již přijatá buď vrácena nebo nahrazena tak, aby žádná strana neměla zisku ze škody strany druhé.

tím odkazuje se na všeobecné předpisy odpovědnosti, které jsou ob-
saženy ve 30. hlavě.

§ 921. Za velmi šťastnou považujeme stylisaci prvé věty: oO podmínkách a povaze povinností k náhradě škody uložené v těchto paragrafech, platí ustanovení (hlava 30.)« Tímto totiž formuluje se nejlépe rozdíl mezi prodlením subjektivním (hlava 30.) a objektivním ostatních ustanovení (§§ 918., 919.). Podobně souhlasiti je i se stylisací druhé věty (»Odstoupení od smlouvy se nedotýká nároku na úhradu škody, která podle týchž ustanovení má místo«).

7. Správa.

Uznati jest plně důvody revisní komise, že základy ustanovení o správě není při pouhém revisním překladu možno hýbati, z toho důvodu, poněvadž by se tím posunula celá základní konstrukce občanského zákoníka. Nelze proto rozdělití ustanovení o vadách právních a vadách fysických, ačkoliv hlediska jsou zde velmi rozdílná. Právě nynější doba nejméně se hodí k takové revisi, poněvadž jde zde o konstrukci, která předpokládá určitý právně-filosofický názor na základní pojmy právní vědy, ale o tyto pojmy je nyní boj, který sice znamená značnou etapu v prohloubení právní vědy, ale který zároveň uvádí v neklid každou zásadní otázku. Jest právě nebezpečí, že panující doktrína, která nedostatečně rozeznává mezi obligačním a liberatorním (solučním) právním jednáním, jakoukoli hlubší úpravou všechna tato ustanovení více ztemní než vysvětlí.

§§ 923.—930. 1. V § 923. vynechává komise případ, že někdo zcizí věc, která v době uzavření smlouvy neexistovala, poněvadž případ tento spadá pod ustanovení § 878. Slova »fälschlich vorgibt« překládá »kdo proti pravdě tvrdí«.

2. Za § 923. vsunuje nový paragraf (na místo zrušeného § 924.) o garančních přípovědích. Ustanovení toto zní: »Platně lze umluviti, že zcizitel odpovídá za vady, které s vyskytnou do určité doby. K platnosti úmluvy se vyhledává, aby prohlášení zcizitelovo bylo dáno písemně«. Proti stylisaci není námitky, jen proti zařazení za § 923. mohou býti pochybnosti. §§ 923. až 930. ustanovují, jaké musí býti vady, aby nabyvatel mohl se žalobou nebo námitkou podle § 933. domáhati účinků podle § 932. V ustanovení garanční přípovědi stanoví se dvojí: jednak že stranám je volno stanovití i jiné případnosti správy než upraveny jsou v §§ 923.—930., jednak, že vada nemusí býti v době odevzdání věci, t. j. v době plnění smlouvy, ale v době pozdější, tak zv. garanční lhůtě. Prvý případ může nastati, když zcizitel plní přesně, jak bylo ujednáno, ale při plnění prohlásil, že věc hodí se mimo to k tomu a tomu. Podle dosavadního stavu měla by taková přípověď jedině tehdy právní relevanci, kdyby dodatečně učměno bylo legem contractus, podle nového ustanovení je závazné, bylo-li dáno nabyvateli písemně. Druhý případ je ten, že

vada může se vyskytnouti i později než v době plnění, vada taková je právně relevantní, když byla dána garanční přípověď písemně. Z toho nutno a contr. souditi, že budoucně bez písemné úmluvy budou rozhodny jen ty vady, které jsou dány v době plnění, i kdyby na příklad někdo koupil stroj s tou výminkou, že nejméně dvě léta bude jej možno bez správek používat. Tu narazíme v praxi na dosti ožehavou otázku. Podle kausálního zákona budoucí stav hmoty je nutně obsažen v nynějším stavu, když přijímáme kausální zákon důsledně. Podle toho i vady zboží, které se vyskytnou později, jsou již v době předání v něm obsaženy. Tento důsledný názor na kausální zákon činil by jakoukoli garanční přípověď zbytečnou. Ale při bližším rozboru shledáváme, že bude přece jen nutno rozlišovati:

a) změna věci způsobena okolnostmi jsoucími ve věci samé, kde okolí nepůsobilo nijak příznivě pro změnu, t. j. příčina změny byla ve věci samotné,

b) změna věci byla způsobena okolím, t. zv. příčina vnější, t. j. příčina změny nebyla ve věci samotné.

Vzhledem k tomu, že každá změna je výsledkem mnoha sebe prolínajících příčin, nelze v konkrétních případech a) i b) od sebe zásadně a přesně líšiti, ale směrnici nám rozlišení toto přece bude moci dáti. V případě a) budeme musiti zkoumati, zda příčina byla dána již v době plnění, v případě b) pak, zda vnější příčina, způsobivší změnu, byla dána před plněním, t. j., změna byla v době plnění. V obou případech jde o to, že jde o vadné plnění. Příklad nám vše osvětlí. Objednám stroj, slíbena dvouletá garancie ústně, stroj měl míti ocel prvotřídní, blíže označené jakosti, vzhledem na ni musel by bezvadně pracovati při normální výkonnosti aspoň dvě léta, za rok je stroj porouchán, příčina: špatná ocel. Vada byla v době předání stroje, ale je prekludována pro ustanovení § 932.; naproti tomu tato vada včas konstatovaná a do šesti měsíců zažalovaná, je právně relevantní i bez písemné garancie. Z toho plyne tedy toto: Pro lhůtu delší šesti měsíců (po př. tří let) musí býti dána vždy písemná záruka, pro lhůtu kratší, jde-li o jiné vady než v § 923. násl., anebo jde-li o vady vyskytnuvší se po plnění.

Uvažujice o významu ustanovení o garančních úmluvách myslíme, že lépe je zařaditi ustanovení toto za § 930. a dáti mu zvláštní marginální rubriku.

§ 932. 1. Komise navrhuje několik změn:

a) Lhůta žalobní u vad dobytka prodlužuje se na šest měsíců, s výjimkou vad uvedených v § 925.,

b) lhůta žalobní při garanční přípovědi počíná uplynutím doby žalobní.

Se změnami těmito jest souhlasiti.

2. Podmínkou žalobního nároku je, že žalobce nejen prokáže náležitosti uvedené v §§ 922.—930., nýbrž že podá i žalobu ve lhů-

tách stanovených § 932., nejde zde tedy o promlčení. Původní § 932. ustanovil poněkud nejasně »... muss sein Recht... geltend machen, sonst ist das Recht erloschen«. Ustanovení toto změnila třetí novela (§ 125.): »... muss sein Recht... gerichtlich geltend machen, sonst ist die Klage erloschen«. Z toho již jasněji bylo zřejmo, že jde o lhůty preklusivní, ale rozdíl mezi právem a žalobou dá se vysvětliti jen s hlediska teorie o žalobě a nároku, která vyplývá z teorie o subjektivním právu v materiálním smyslu, pro vyjádření preklusivní lhůty neměl tento dodatek žádného smyslu. Jest proto velmi vítati, že komise revisní škrtnla tento dodatek a preklusivní lhůtu vyjádřila zcela přesně: »Kdo chce žádati za správu, necht přivede věc na soud...« Tím je jasně řečeno, že včasné podání žaloby náleží ke skutkové podstatě žalobního nároku.

§ 936. Komise zachovává toto ustanovení nezměněné, ale vzhledem na měnící se potřeby doby bylo by uvážiti, zda neměl se tento paragraf vůbec vynechat. Dnes je věru těžko tak zv. propůjčení úvěru považovati za smlouvu přípravnou. Konečně odstraní se tím tak zv. klausula rebus sic stantibus, kterou máme mnohem přílehavěji vyjádřenou v § 914. Odstraní-li se § 936., pozbudou ustanovení o tak zv. reálných kontraktech valně svého významu a to, myslím, právě při zápůjčce a smlouvě zástavní nebude hrubě škoda, půjčka pak a depositum změnou tou ani dotčeny nebudou.
